

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/100/62-68>

Afərim Həmzəyeva
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
afa.hamzayeva@gmail.com

İNSAN HÜQUQLARI HAQQINDA AVROPA KONVENSIYASININ 3-CÜ MADDƏSİ ÜZRƏ AİHM-İN AZƏRBAYCANA QARŞI BİR SIRA QƏRARLARI

Xülasə

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Azərbaycan hökuməti tərəfindən Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 3-cü maddəsinin (işgəncə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzadan azad olmaq hüququ) pozulması ilə bağlı bir neçə işə baxıb. Bu işlərdə məhkəmə 3-cü maddənin pozuntusunu müəyyən edərək Azərbaycanın əleyhinə bəzi qərarlar çıxarıb. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 3-cü maddəsi işgəncə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzanı qadağan edir.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi insan hüquqlarının pozulmasını və bu cür pozuntuların qarşısının alınması və cəzalandırılması üçün dövlət tərəfindən kifayət qədər tədbirlərin görülmədiyini qeyd edərək, bu maddə ilə Azərbaycan əleyhinə qərar çıxarıb. Bir sıra hallarda AİHM Azərbaycanın icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən işgəncəyə və ya digər pis rəftara məruz qalan şəxslərin şikayətlərinə baxıb. Məhkəmə öz qərarlarında pozuntulardan zərər çəkmiş şəxslərin xeyrinə hökmlər çıxararaq dövləti vəziyyəti düzəltməyə, zərərçəkmişlərə kompensasiya ödəməyə və gələcəkdə analoji pozuntuların qarşısının alınması üçün tədbirlər görməyə borcludur. AİHM-in Azərbaycana qarşı işlərdə bu cür qərarları insan hüquqlarına hörmətin vacibliyini, dövlət orqanları tərəfindən işgəncə və pis rəftarın yolverilməzliyini vurğulayır.

Açar sözlər: *işgəncə, konvensiya, insan hüquqları, zorakılıq, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan edilməsi*

Afarim Hamzayeva
Baku State University
master student
afa.hamzayeva@gmail.com

Some ECHR decisions against Azerbaijan under Article 3 of the European Convention on Human Rights

Abstract

The European Court of Human Rights has heard several cases concerning violations of Article 3 of the European Convention on Human Rights (the right to freedom from torture, inhuman or degrading treatment or punishment) by the Azerbaijani government. In these cases, the court found a violation of Article 3 and made some decisions against Azerbaijan. Article 3 of the European Convention on Human Rights prohibits torture, inhuman or degrading treatment or punishment.

The European Court of Human Rights has ruled against Azerbaijan under this article, pointing out human rights violations and insufficient state measures to prevent and punish such violations. In a number of cases, the ECHR considered complaints from persons who were subjected to torture or other forms of ill-treatment by Azerbaijani executive authorities. In its decisions, the court made verdicts in favor of the victims of violations and obliged the state to resolve the situation, pay compensation to the victims and take measures to prevent similar violations in the future. Such decisions of the ECHR in cases against Azerbaijan emphasize the importance of respect for human rights and the inadmissibility of torture and ill-treatment by state authorities.

Keywords: *prohibition of torture, convention, human rights, violence, inhuman or degrading treatment*

Giriş

Praktikada AİHM Avropa Konvensiyasının 3-cü maddəsinə əsasən Azərbaycana qarşı bir neçə qərar qəbul edib. Onlardan bəzilərinə nəzər salaq.

Hümmətov vs Azərbaycan. 1996-cı ildə ərizəçi dövlətə xəyanətdə və dövlətə qarşı silahlı qüvvələrdən istifadədə ittiham olunaraq ölüm cəzasına məhkum edilib. Hökm ömürlük həbslə əvəz edilib. Azərbaycanın Avropa Şurası qarşısında siyasi məhbusların işlərinə yenidən baxılması və ya azadlığa buraxılması öhdəliyini nəzərə alaraq, Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin işinin yeni araşdırılması və məhkəmənin açıq keçirilməsi barədə vəsatətini təmin edib. Dinləmələr ərizəçinin saxlandığı xüsusi rejimli həbsxanada keçirilib. Məhkəmə iclaslarına giriş ciddi şəkildə məhdudlaşdırıldı, çünki sədrlik edən hakimdən və həbsxana rəhbərliyindən icazə tələb olunurdu. Girişə icazə verilən müşahidəçilər həbsxananın iclas otağına daxil olmamışdan əvvəl şəxsi axtarışa məruz qalıblar (Markelova, 2017: 271-276).

2003-cü ildə Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçini təqsirli bilib və onu ömürlük həbs cəzasına məhkum edib. Onun apellyasiya şikayəti təmin edilməyib. 2004-cü ildə prezident tərəfindən əfv edilərək azadlığa buraxılıb. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin tələblərinə əməl olunması ilə bağlı. Camaat formal olaraq prosesdən kənarda qalmayıb, hər iclasda aydın olmasa da, dinləmələrə gələnələr olub. Cavabdeh Hökumət məhkəmə prosesinin və fasilənin vaxtı və yeri barədə ictimaiyyətin və medianın məlumatlandırıldığına və ya həbsxanaya necə çatmaq və giriş şəraitinə dair göstərişlər verildiyinə dair sübut təqdim etməyib. Həbsxana paytaxtdan və istənilən yaşayış məntəqələrindən uzaqda yerləşirdi və ona daxil olmaq çətin idi. İctimai nəqliyyat yox idi, həbsxanaya avtobusla gediş-gəliş də təşkil olunmayıb.

Bakıdakı məhkəmə zalında iştirakdan fərqli olaraq, uzaq bir yerə getmək üçün bahalı nəqliyyat vasitələrindən istifadə etmək zərurəti ərizəçinin məhkəməsində iştirak etmək istəyənlər üçün aşkar maneə yaratdı. Bundan əlavə, cavabdeh dövlət həbsxanada ictimaiyyətin bütün iclaslara sərbəst girişinə təminat verildiyini sübut etməmişdir. Nəticədə, Apellyasiya Məhkəməsi qapalı cəzaçəkmə müəssisəsi nəticəsində məhkəmənin açıq keçirilməsi prinsipinin pozulmasına görə kompensasiyanın ödənilməsi üçün adekvat tədbirlər görə bilməyib. Hakimiyyət bu aşkarlığın pozulmasına heç bir əsas vermədi, xüsusən də təhlükəsizlik təhdidinə istinad etməyib. Beləliklə, ərizəçinin açıq dinləmə hüququ pozulub (Peshkoska, 2017: 26-31).

İşdə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tələbləri pozulub. Konvensiyanın 3-cü maddəsinin tələblərinə əməl olunması ilə bağlı. Ərizəçi həbsxanada vərəm və digər ağır xəstəliklərə yoluxmuşdur. Ona göstərilən tibbi yardım adekvat deyildi.

Avropa Məhkəməsi həmçinin Konvensiyanın 3-cü hissəsi üzrə şikayətlərlə bağlı effektiv hüquqi müdafiə vasitəsinin olmaması ilə bağlı Konvensiyanın 13-cü maddəsinin pozulduğunu müəyyən edib.

Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi ilə Avropa Məhkəməsi ərizəçiyə mənəvi ziyana görə 12 000 avro kompensasiya təyin edib.

Məmməd Qurbanov və Nadir Qurbanov vs Azərbaycan. Strasburq İnsan Haqları Məhkəməsi işgəncələrə məruz qaldığını iddia edən Naxçıvan Muxtar Respublikasının vətəndaşları Məhəmməd Qurbanov və Nadir Məmmədovun şikayətlərini, habelə Bakıdakı özəl universitetlərdən birinin keçmiş rektoru Elşad Abdullayevin şikayətini təmin edib. Azərbaycan hökuməti onlara ümumilikdə 34 min avro təzminat ödəməlidir. Oktyabrın 12-də Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi (AİHM) Azərbaycana qarşı iş üzrə iki qərar elan edib. “Qafqaz Düyünü”nün müxbiri xəbər verir ki, bunlardan birində “Məmməd Qurbanov və Nadir Məmmədov Azərbaycana qarşı” məhkəməsi Naxçıvan Muxtar Respublikasında yaşayan iki iş adamının hüquqlarının pozulmasını müəyyən edib. Məhkəmə müəyyən edib ki, kiçik sahibkarlıqla məşğul olan Qurbanov və Məmmədov 2012-ci ilin dekabrında Azərbaycan-Türkiyə sərhədində yerləşən Sədərək gömrük məntəqəsində mal yüklü avtomobillərində saxlanılıblar. Onların sözlərinə görə, dekabrın 8-də Azərbaycan gömrükçüləri

ölkəyə gətirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə onlardan rüşvət tələb ediblər. “Ərizəçilər rüşvət verməkdən imtina edib və mətbuata hədə-qorxu ilə pul tələb edilməsi barədə danışıqlar, bundan sonra onlara 20-yə yaxın gömrük əməkdaşı tərəfindən fiziki təzyiq edilib”, – AİHM-in qərarında deyilir (3).

Qərarda Qurbanov və Məmmədovun dekabrın 11-dək mühafizə bölməsində olduqları, onların sözlərinə görə, işgəncələrə məruz qaldıqları qeyd edilir. “Vəkil onlarla yalnız dekabrın 24-də görüşüb və bu vaxta qədər ikinci ərizəçinin (Məmmədovun) bədənində pis rəftar əlamətləri hələ də var idi”, - sənəddə qeyd olunur. Prokurorluq vəkilin işgəncə ilə bağlı iddialarını araşdırmayıb, prokurorluğun hərəkətsizliyi ilə bağlı şikayətlər Azərbaycanın yerli məhkəməsi və yuxarı instansiya məhkəmələri tərəfindən rədd edilib.

AİHM Azərbaycan hakimiyyətinin Qurbanov və Məmmədovun işgəncəni qadağan edən maddələr (Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 3-cü maddəsi) və əqlabatan müddətdə məhkəmə araşdırması və ya məhkəmə baxışının gözlənilən azadlığa buraxılması (Məhkəmə Müəsisəsinin 5.3-cü maddəsi) üzrə hüquqlarını pozduğuna qərar verib. Konvensiya). Məhkəmə onların hər birinə 10 min avro məbləğində təminat, daha 2 min avro isə qanuni nümayəndələri Xəlid Bağirova vəkillik xərclərinə görə kompensasiya təyin edib (Golovistikova, Grudtsyna, 2019: 185-187).

AİHM Azərbaycandakı özəl “Beynəlxalq Universitetinin” keçmiş rektoru, hazırda Parisdə yaşayan Elşad Abdullayevin işi üzrə növbəti qərarını verib. Onun qardaşı, Azərbaycan Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əməkdaşı Mahir Abdullayev 2003-cü il oktyabrın 13-də izsiz itkin düşüb. Ertəsi gün Elşad Abdullayev qardaşının itkin düşməsi ilə bağlı Yasamal rayon Polis İdarəsi ilə əlaqə saxlayıb, lakin polis araşdırma aparmaqdan imtina edib, AİHM-in qərarında deyilir.

Yalnız polisin hərəkətsizliyi ilə bağlı prokurorluğa verilən şikayətdən sonra 2003-cü il noyabrın 14-də adam oğurluğu ilə bağlı cinayət işi açılıb və bundan 3 gün sonra Mahir Abdullayevin avtomobili Bakıda tapılıb. 2005-ci ilin yanvarında iş qəsdən adam öldürmə maddəsi ilə dəyişdirildi. “İstintaqın gedişi barədə prokurorluğa dəfələrlə məlumat verilməsi ilə bağlı müraciətlərə baxmayaraq, ərizəçi “məlumatın istintaq başa çatdıqdan sonra verəcəyi” ilə əsaslandırılmış rədd cavabları alıb”, - məhkəmənin qərarında qeyd olunur (Burkov, 2017: 68-84).

Elşad Abdullayevin özü bildirib ki, qardaşı itkin düşəndən sonra özü də dəfələrlə təhdidlərə məruz qalıb. O, hədələri qardaşının oğurlanmasında yüksək rütbəli məmurların iştirakı ilə bağlı şübhələri ilə bağlı dövlət qurumlarına açıqlamalar yazması ilə əlaqələndirib.

Elşad Abdullayev 2012-ci ildə Fransaya mühacirət edəndən sonra vəkil prokurorluqdan istintaqın gedişi və istintaq sənədlərinin surətləri barədə məlumat tələb etsə də, ona rədd cavabı verilib. Bütün səviyyələrdəki məhkəmələr onun şikayətini rədd edib, bundan sonra Abdullayev AİHM-ə müraciət edərək, yaşamaq hüququnun pozulmasının tanınmasını və işgəncənin qadağan olunmasını tələb edib (Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 2 və 3-cü maddələri).

Strasburq məhkəməsi işdə yaşamaq hüququnun pozulduğunu, lakin işgəncənin qadağan edilməsi maddəsinə əsasən şikayəti qəbuledilməz hesab edib. AİHM Abdullayevə 12 min avro və poçt xərclərinin ödənilməsi üçün daha 70 avro məbləğində təminat ödəməyə qərar verib.

Məhkəmə ərizəçilərin Avropa Konvensiyasının 2-ci (yaşamaq hüququ) və 3-cü (işgəncənin qadağan edilməsi) maddələrində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının pozulmasını tanıyıb, araşdırmalar, bir qayda olaraq, çox ciddi şəkildə aparılır, media hüquqlarının rəhbəri qeyd edib. Qrup Xəlid Ağəliyev, AİHM-in bu qərarlarını şərh edərkən. “Bunlar kifayət qədər ciddi ittihamlardır, çox ciddi əsaslara söykənməlidirlər. Hətta Azərbaycandan olan bu işlərdə də AİHM bu maddələrin “prosessual pozuntusu” aşkar edib: yəni AİHM işgəncə və məhrumiyyət faktını müəyyən etməyib. O, sadəcə olaraq etiraf etdi ki, Azərbaycanda ərizəçilərin bu hüquqların pozulması ilə bağlı şikayətləri ədalətli araşdırılmayıb” (Gorbachova, 2017: 185-187).

“10 il əvvəl Elşad Abdullayev Avropaya mühacirət etdikdən sonra qardaşının itkin düşməsi və istintaqı tənqid etməsi ilə bağlı ictimaiyyətə açıqlamalar verib. O, qardaşının yüksək vəzifəli məmurların sifarişi ilə oğurlanaraq öldürüldüyünə inanıb. Sonra yeni müstəntiq qrup yaradılıb, eyni

zamanda Elşad Abdullayevin özünə qarşı da cinayət işi başlanıb və o, beynəlxalq axtarışa verilib. Amma son illər Elşad Abdullayev media məkanında fəallıq göstərməyib.

Yunusov və Yunusova vs Azərbaycan. İş tanınmış hüquq müdafiəçiləri və vətəndaş cəmiyyəti fəalları cənab və xanım Yunusovların həyat yoldaşlarının həbsxanada tibbi xidmətin qeyri-adekvat olması ilə bağlı şikayətindən gedirdi. Məhkəmədəki icraat zamanı, xüsusən də ər-arvadın həbsdə adekvat tibbi yardım almaq hüququ (Məhkəmə Reqlamentinin 39-cu Qaydasına əsasən) təmin edilmişdir. Məhkəmə qeyd edib ki, ər-arvadın sağlamlıq vəziyyəti ilə bağlı aylıq hesabatlarla və bu müvəqqəti tədbirin göstərilməsindən sonra aparılan tibbi müayinələrə baxmayaraq, Azərbaycan hakimiyyət orqanları onların sağlamlıq vəziyyəti barədə iddiaları dəstəkləmək üçün reseptlər və ya həkim tövsiyələri kimi tibbi sübut təqdim etməyiblər. ər-arvadın vəziyyəti sabit idi və onların tibb müəssisəsinə köçürülməsini tələb etmir.

Beləliklə, məhkəmənin göstərdiyi müvəqqəti tədbirin mahiyyəti pozulur, yəni ər-arvadın səhhətlərinin pis vəziyyəti nəzərə alınmaqla onların qeyri-insani və alçaldıcı iztirablarının aradan qaldırılması, saxlanma yerində onlara lazımi tibbi xidmətin göstərilməsinə təminat verilməsi. Bundan əlavə, hakimiyyət orqanlarının ər-arvadlara göstərilən tibbi xidmət və müalicə haqqında tam məlumat vermək istəməməsinə əsaslanaraq, Məhkəmə hesab edir ki, həbsdə olduqları müddətdə onlara adekvat tibbi xidmət göstərilir. Qeyri-adekvat tibbi xidmətin göstərilməsi nəticəsində həyat yoldaşları uzun müddət fiziki və mənəvi əzab çəkirlər, yəni qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftara məruz qalırlar. Yunusova və Yunusov Azərbaycana qarşı (ərizə № 59620/14) 2 işi üzrə Palatanın bugünkü qərarında Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi yekdilliklə qərara alıb ki, aşağıdakılar olub: 34-cü maddənin (fərdi şikayət hüququ) pozulması. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası, Avropa Konvensiyasının 3-cü maddəsinin (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan edilməsi) pozulması (Dekhkanova, 2017: 171-174).

İş tanınmış hüquq müdafiəçiləri və vətəndaş cəmiyyəti fəalları cənab və xanım Yunusovların həyat yoldaşlarının həbsxanada tibbi xidmətin qeyri-adekvat olması ilə bağlı şikayətindən gedirdi. Avropa Məhkəməsinə işə baxılarkən 1 Konvensiyanın 43 və 44-cü maddələrinə əsasən Palatanın bu qərarı qəti deyil. Təhvil verildikdən sonra üç ay müddətində hər hansı tərəf işin Məhkəmənin Böyük Palatasına göndərilməsini tələb edə bilər. Belə bir vəsatət verildikdə, beş hakimdən ibarət komissiya işə sonrakı baxılması barədə qərar qəbul edir. İşin verilməsindən imtina edildikdə, Palatanın qərarı həmin tarixdən qüvvəyə minir. Qərar yekunlaşdıqdan sonra onun icrasına nəzarət etmək üçün Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinə göndərilir. Xanım Yunusova insan hüquqları və münaqişələrin həlli üzrə ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatı olan Azadlıq və Demokratiya İnstitutunun direktoru, elmi işçi cənab Yunusov isə institutda şöbə müdürüdür (Nazar'yeva, 2017: 39-40). Xanım Yunusova və əri 2014-cü ilin iyul və avqust aylarında müxtəlif ittihamlarla, o cümlədən böyük dələduzluq və dövlətə xəyanətdə həbs ediləblər. İttihamların ağırlığı və qaçma riski nəzərə alınaraq, onların həbs müddəti bir neçə dəfə uzadılıb, 2015-ci ilin avqust ayına kimi, onlar təqsirli bilinərək səkkiz il yarım müddətinə azadlıqdan məhrum ediləblər. Daha sonra bu qərar 2015-ci ilin dekabrında apellyasiya şikayəti əsasında ləğv edildi və cümləyə cəzası 5 il şərti cəza ilə əvəz olundu. Xanım Yunusova dərhal azadlığa buraxılıb. Hələ bundan əvvəl, 2015-ci ilin noyabrında onun əri səhhətinə görə cəzaçəkmə müəssisəsinin tibb şöbəsinin tələbi ilə azadlığa buraxılmışdı. Həm xanım Yunusova, həm də həyat yoldaşı həbs olunana qədər bir sıra ağır xəstəliklərdən əziyyət çəkiblər. Xanım Yunusova xroniki hepatit C, şəkərli diabet, xolelitiaz, sol böyrəyin kistasından əziyyət çəkib, həmçinin katarakta əməliyyatı keçirib. Cənab Yunusov xroniki hipertoniya xəstəliyindən əziyyət çəkirdi. İddiaçılar nəzarətə götürüldükdən, burada həkim müayinəsindən və müxtəlif analizlər aparıldıqdan sonra bu diaqnozlar dərhal təsdiqlənib. İddiaçıların sözlərinə görə, onlar həbsdə olarkən adekvat tibbi yardım ala bilməyiblər ki, bu da onların vəziyyətinin daha da pisləşməsinə səbəb olub (9).

Buna görə də, 2014-cü ilin sentyabrında Məhkəmə Reqlamentinin 39-cu Qaydasına (müvəqqəti tədbirlər haqqında) uyğun olaraq, həbsxanada onlara lazımi tibbi yardım göstərmək üçün Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə müraciət ediləblər. Avropa Məhkəməsi onların vəsatətini təmin edib və Azərbaycan hakimiyyətinə göstəriş verib ki, saxlanma yerində onlara adekvat tibbi yardım

göstərsin, əgər bu orada təmin oluna bilməsə, xanım Yunusovanın dərhal müvafiq ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisəsinə köçürülməsini təmin etsin. Bu tədbirdən sonra, 2014-cü ilin noyabrında ölkə hakimiyyəti ərizəçilərin sağlamlıq vəziyyətinin stabil olduğunu və onların ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisəsinə köçürülməsini tələb etmədiyini təsdiq edən məktubla Avropa Məhkəməsinə müraciət edib. İddiaçıların həbsdə olarkən səhhəti və tibbi müayinəsi haqqında ümumi məlumatları özündə əks etdirən analoji məktublar həmin andan M.Yunusovanın 2015-ci ilin dekabrında azadlığa buraxılmasına qədər hər ay göndərilirdi. Lakin iddiaçılar iddia edirlər ki, bu aylıq məktubların heç birində onları müayinə edən həkimlərin heç bir tibbi göstərişi və ya tövsiyəsi yoxdur.

Digər tərəfdən, Azərbaycan hakimiyyəti ərizəçilərin həbsdə daimi həkim nəzarətində olduğunu və hərtərəfli tibbi yardım aldığını, bununla da onların səhhətinin pisləşmədiyini bildirib. Xüsusən də xanım Yunusova həbs olunduqdan sonra ilk bir neçə ay ərzində endokrinoloqun müayinəsindən keçib və ona əvvəllər şəkərli diabetlə bağlı müalicəsini davam etdirməyi əmr edib. Bundan əlavə, 2014-cü ilin dekabr ayından etibarən o, Berlin Universitetinin Charite Xəstəxanasının alman həkimi tərəfindən mütəmadi olaraq müayinə olunurdu. Cənab Yunusova gəlincə, o, hər ay ümumi tibbi müayinədən, tam qan analizindən, biokimyəvi qan analizindən və üç dəfə elektrokardiogramma müayinəsindən keçib.

Üstəlik, onların hər ikisi həkimlərin tələbi ilə cəzaçəkmə müəssisəsinin tibb şöbəsinə (2014-cü ilin oktyabr və noyabr aylarında müvafiq olaraq) köçürülüb. Şikayətin verilməsi, məhkəmənin prosesi və tərkibi 3-cü maddəyə (qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın qadağan edilməsi) əsaslanaraq, iddiaçılar xüsusilə həbsdə olanda onlara lazımi tibbi yardım göstərilməməsindən və sağlamlıqlarının bir araya sığmamasından şikayət ediblər. saxlanma şəraiti ilə. Onlar həmçinin 34-cü maddəyə (fərdi müraciət hüququ) əsasən şikayət etdilər ki, Azərbaycan hakimiyyəti hər ay Avropa Məhkəməsinə onların sağlamlıq vəziyyətinin stabil olması barədə məlumat versə də, Yunusova və Yunusov Azərbaycana qarşı: AİHM Katibliyinin Press Relizi 186 (2016) 2 iyun 2016-cı il tarixli 23 və onların daimi həkim nəzarətində olduqlarını bildirərək, iddialarını təsdiq edən heç bir tibbi sübut təqdim etməmişdir. Beləliklə, həyat yoldaşları iddia edirlər ki, hakimiyyət orqanları Avropa Məhkəməsinin 2014-cü ilin sentyabrında çıxardığı müvəqqəti tədbirə əməl etməyib (Kobzeva, 2017: 68-70). İddia Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə 2014-cü il sentyabrın 1-də verilib. Qərarı aşağıda sadalanan yeddi hakimdən ibarət Palata çıxarır: Angelika Nussberger (Almaniya) - Prezident, Xanlar Hacıyev (Azərbaycan), Erik Mosse (Norveç), Andre Potocki (Fransa), Şifra O'Liri (İrlandiya), Karlo Ranzoni (Lixtenşteyn), Martins Mits (Latviya), habelə Məhkəmənin Bölmə katibi Klaudiya Vesterdiekin iştirakı ilə. Məhkəmənin Qərarı Maddə 34 (müvəqqəti tədbirə əməl edilməməsi) Məhkəmə hesab edir ki, hakimiyyət orqanları ərizəçilərin sağlamlıq vəziyyəti və onlara göstərilən tibbi xidmət haqqında məlumat verən 2015-ci ilin noyabr-dekabr aylarında aylıq hesabatlar göndərsələr də, heç bir Bu hesabatların arasında deyilənləri təsdiqləyən tibbi sənədlər var. Belə tibbi sənədlər olmadan Məhkəmənin həbsxanada ərizəçilərə göstərilən rəftarın keyfiyyətini, habelə saxlanma şəraitinin onların sağlamlıq vəziyyətlərinə uyğunluğunu qiymətləndirməsi mümkün deyil. Məhkəmə, həmçinin həbsxanada adekvat müalicənin olmadığı halda, Məhkəmənin müvəqqəti tədbirlər haqqında 2014-cü il sentyabr tarixli qərarında göstəriləni kimi, xanım Yunusovanın müvafiq ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisəsinə köçürülməsinin lazım olub-olmamasını qiymətləndirə bilməyib. Hakimiyyət orqanlarının aylıq hesabatlarda lazımi sənədləşdirilmiş tibbi sübutları təqdim etməməsi bu müvəqqəti tədbirin məqsədinə, yəni ər-arvadın səhhətinin pisləşməsi ilə əlaqədar qeyri-insani və alçaldıcı iztirabların aradan qaldırılmasına və onlara lazımi tibbi yardım göstərilməsinə nail ola bilmədi.

Nəticə etibarlı ilə, Məhkəmə belə qənaətə gəlib ki, Azərbaycan Məhkəmə Reqlamentinin 39-cu Qaydasına uyğun olaraq təyin edilmiş müvəqqəti tədbirə əməl etməyib, 34-cü maddədə nəzərdə tutulmuş öhdəliklərini pozaraq, dövlətdən cinayət işlərinə lazımi və səmərəli baxılmasını təmin etmək üçün bütün zəruri vasitələri təmin etməyi tələb edir. şikayətlər. Maddə 3 (Həbsdə olan zaman qeyri-adekvat tibbi yardım) Məhkəmə müəyyən edib ki, işdə olan tibbi sübutlar müəyyən edilib və tərəflər mübahisə etməyiblər ki, həbsdə olduqları müddətdə iddiaçılar müntəzəm, sisteməlik və

adekvat tibbi yardım tələb edən bir sıra ciddi sağlamlıq vəziyyətlərindən əziyyət çəkirlər. hərtərəfli əsas.əsas. Lakin xanım Yunusova həbsdə olduğu ilk bir neçə ay ərzində (2014-cü ilin avqust ayından noyabr ayına kimi) yalnız bir dəfə endokrinoloq tərəfindən müayinə olunub və hepatit C-dən əziyyət çəkməsinə baxmayaraq, bir dəfə də olsun virusoloq tərəfindən müayinə olunmayıb. Üstəlik, bu müddət ərzində , əsas müalicə onun aldığı, dostlarının gətirdiyi dərmanlar olduğu, həbsxana həkiminin müayinələri isə aradır olub. Daha sonra 2014-cü ilin dekabr ayından etibarən xanım Yunusova mütəmadi olaraq alman həkim tərəfindən müayinə olunub və müxtəlif tibbi müayinələr təyin edilib; lakin, nə Məhkəmə, nə də xanım Yunusovaya bu alman həkimin və ya hər hansı digər həkimin müayinələrindən sonra verdiyi hər hansı əmr və ya tövsiyələr barədə məlumat verilməyib. Həmçinin, cənab Yunusovun həbsdə müalicəsi ilə bağlı heç bir tibbi göstəriş və ya tövsiyə verilməyib. Hakimiyyət orqanlarının ər-arvadlara göstərilən tibbi yardım haqqında tam məlumatı Məhkəməyə təqdim etməməsi o deməkdir ki, Məhkəmə təyin olunmuş müalicənin ərizəçilərin sağlamlıq vəziyyətinə uyğun olan hərtərəfli terapevtik strategiya olub-olmadığını müəyyən edə bilmir. Buna görə də Məhkəmə hakimiyyətin hərəkətlərindən nəticə çıxara bilər və azadlıqdan məhrum etmə yerində ər-arvadlara adekvat tibbi yardımın göstərilmədiyini müəyyən edə bilər. Əslində, ər-arvadın saxlanma yerində səhhətinin pisləşməməsi ilə bağlı hakimiyyətin açıqlaması onların hər ikisinin cəzaçəkmə müəssisəsinin tibb şöbəsinə köçürülməsi ilə ziddiyyət təşkil edir.

Üstəlik, bu idarənin özü o zaman cənab Yunusovun xüsusi olaraq tibbi səbəblərə görə azadlığa buraxılması üçün vəsatət qaldırmışdı. Beləliklə, Məhkəmə hesab edir ki, qeyri-adekvat tibbi xidmətin göstərilməsi nəticəsində ər-arvad Konvensiyanın 3-cü maddəsini pozaraq uzun müddət psixi və fiziki iztirablara, yəni qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftara məruz qalıblar. 41-ci maddə (ədalətli təminat) Məhkəmə qərar verib ki, Azərbaycan hər bir ərizəçiyə mənəvi ziyana görə 13 min avro və hər iki iddiaçıya birgə məhkəmə xərclərinə görə 4 min avro ödəməlidir. Azərbaycan hakimiyyəti ərizəçilərə münasibətdə Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 3 və 34-cü maddələrini pozub (11).

Qazaryan və Bayramyan vs Azərbaycan. Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi 2018-ci ildə Azərbaycan tərəfindən əsir götürülən Karen Kazaryanın valideynlərinin Azərbaycana qarşı iddiasını təmin edib, Ermənistanın beynəlxalq hüquqi məsələlər üzrə nümayəndəsinin ofisi bildirib. Avropa Məhkəməsi “Qazaryan və Bayramyan Azərbaycana qarşı” işi üzrə Azərbaycanı Kazaryanın valideynlərinə (Armen Kazaryan və Astqik Bayramyan) 10 min avro məbləğində mənəvi ziyana görə təminat ödəməyə, habelə məhkəmə xərclərini ödəməyə qərar verib. € 3,225. Məhkəmənin qərarında bildirilir ki, Azərbaycan İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi üzrə Avropa Konvensiyasının 3-cü (İşgəncələrin qadağan edilməsi) və 5-ci (Azadlıq və təhlükəsizlik hüququ) maddələrini pozub.

Bundan əvvəl AİHM “Qurbanov Ermənistan qarşı” işi üzrə Çingiz Qurbanovun Ermənistanın onun xüsusi təyinatlı hərbiçisi oğlunun meyitinin qaytarılması prosesini ləngitməsi ilə bağlı iddiasını qəbul edilməz elan edib. AİHM-in qərarına əsasən, Ermənistan Konvensiyanın 8-ci (Şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ) və 14-cü (Ayrı-seçkiliyin qadağan edilməsi) maddələrini pozmayıb. Əsgərova və Veselova Ermənistan qarşı işi üzrə məhkəmə Azərbaycan tərəfinin 2015-ci ildə Dağlıq Qarabağda məhkum olunmuş diversantlar Quliyev və Əsgərovun hüquqlarının pozulması ilə bağlı şikayətlərini qəbul edilməz elan edib. AİHM həmçinin 2016-cı ilin 4 günlük aprel müharibəsi zamanı Ermənistan tərəfindən iddiaçıların mülkiyyət hüquqlarının pozulması ilə bağlı “Əliyev Ermənistan qarşı” və “Allaxverdiyev Ermənistan qarşı” işlərindəki şikayətləri də qəbul edilməz elan edib (12).

Nəticə

Yuxarıda sadalanan məhkəmə qərarları AİHM-nin Azərbaycana qarşı qərarlarının tam siyahısını təşkil etməsə də, onların arasında ən tanınmış məhkəmə qərarlarındanıdır.

Ədəbiyyat

1. Markelova, Yu.V. (2017). Institute of Human and Civil Rights and Freedoms. Science Time. № 1 (37), pp.271-276.
2. Peshkoska, E. (2017). Svoboda i prava cheloveka. Aktual'nyye problemy gosudarstva i prava. T. 1. № 3-4, s.26-31.
3. [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})
4. Golovistikova, A.N., Grudtsyna, L.YU. (2019). Prava cheloveka: evolyutsiya razvitiya. Istoricheskiye predposylki zarozhdeniya kontseptsii prav cheloveka. Advokat. № 6, s.87-88.
5. Burkov, A.L. (2017). Protsedura podachi zhaloby v Yevropeyskiy sud po pravam cheloveka: programma kursa. L.M.Churkina. Moskva: RUDN, 84 s. (Sovmestnaya magisterskaya programma po pravam cheloveka). Bibliogr, s.68-84. ISBN 978-5-209-08143-2.
6. Gorbachova, V.M. (2017). Problema zashchity prav i svobod cheloveka. Innovatsionnaya nauka. T. 4. № 4, s.185-187.
7. Dekhkanova, K.A. (2017). O pravovoy prirode sistemy okhrany i zashchity prav i svobod cheloveka i grazhdanina. Theoretical and Applied Science. № 11 (55), s.171-174.
8. Nazar'yeva, A.YU. (2017). Sudebnaya zashchita prav i svobod cheloveka kak mekhanizm pravoprimeneniya. Tsentral'nyy nauchnyy vestnik. T. 2. № 23s (40s), s.39-40.
9. https://www.amerikaninsesi.org/a/naxcivan_biznesmen/1649338.html
10. Kobzeva, Ye.I. (2017). K voprosu ob obespechenii prav i svobod cheloveka i grazhdanina. Natsional'naya Assotsiatsiya Uchenykh. № 6 (33), s.68-70.
11. https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan/2013/02/130213_khalid_bagirov_nakhchevan
12. https://www.yeniazərbaycan.com/Siyaset_e16153_az.html

Göndərilib: 05.01.2024

Qəbul edilib: 18.02.2024